

Таким чином, за об'єктом цілком справедливо можна говорити про інженерно-технічну експертизу (рід), що досліджує будь-які технічні засоби, явища та процеси, пов'язані з їх функціонуванням, інженерно-транспортну експертизу (вид), об'єктом якого є транспортні засоби, та автотехнічну (підвид), що досліджує засоби автотранспорту. При цьому останній підвид доцільніше іменувати інженерно-автотехнічною експертизою для збереження внутрішньої логіки у побудові найменувань у системі судових експертиз.

Загальним об'єктом судової інженерно-автотехнічної експертизи є автомобільні транспортні засоби, а також явища і процеси, пов'язані з їх функціонуванням за цільовим призначенням. Нормативно-правове визначення автомобільного транспортного засобу надане у ст. 1 Закону України «Про автомобільний транспорт», згідно якої це колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобіль, причіп, напівпричіп), який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій. Виходячи з вказаних вище експертних спеціальностей у галузі інженерно-транспортних досліджень, можна виділити три основні категорії безпосередніх об'єктів інженерно-автотехнічної експертизи: а) обставини і механізм дорожньо-транспортної пригоди; б) технічний стан автомобільних транспортних засобів; в) окремі деталі автомобільних транспортних засобів. Зазначені об'єкти можуть досліджуватись як безпосередньо, так і, в разі неможливості, за матеріалами відповідної справи.

Наведені нормативні та теоретичні положення дають можливість сформулювати визначення поняття судової інженерно-автотехнічної експертизи як дослідження експертом на основі спеціальних знань автотранспортних засобів, їх деталей, дорожньої обстановки та інших обставин і механізму дорожньо-транспортних пригод, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду.

Підсумовуючи викладене слід відзначити, що судова інженерно-автотехнічна експертиза має розглядатись як підвид судової інженерно-транспортної експертизи, яка, у свою чергу, є видом у складі роду інженерно-технічних експертиз. Об'єктами даної експертизи є засоби автомобільного транспорту, їх окремі деталі, обстановка і механізм дорожньо-транспортних пригод. Визначення поняття судової автотехнічної експертизи доцільно формулювати з урахуванням загального розуміння судової експертизи, наведеного в Законі України «Про судову експертизу», та специфічних об'єктів дослідження.

Одержано 05.10.2017

УДК 343.98

Мар'яна СТЕБЕЛЄВА,

аспірант Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

ПЕСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИННОГО ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА

У сучасних умовах реформування кримінального процесуального законодавства України особливо гостро постають завдання розроблення й удосконалення науково-практичних рекомендацій для органів досудового розслідування з питань протидії різним категоріям кримінальних правопорушень. При цьому криміналістична наука має своєчасно реагувати на потреби практики у розробленні окремих методик розслідування найбільш поширених і небезпечних злочинів.

Згідно ст. 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла. Зазначена норма встановлена у відповідності з вимогами міжнародних нормативно-правових актів з питань захисту прав людини і громадянина. Зокрема, право на недоторканність житла визначено у ст. 12 Загальної декларації прав людини 1948 року, ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року тощо. Суттєву увагу

вимогам щодо дотримання зазначеного права у судовій практиці приділяє Європейський суд з прав людини, рішення якого визнаються в Україні.

Ефективному захисту зазначеного права в нашій державі сприяє кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла, встановлена у ст. 162 КК України. Зокрема, законом передбачено кримінальне покарання за незаконне проникнення до житла чи іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, незаконне виселення та інші дії, що порушують недоторканність житла громадян. Отже, діяльність органів правопорядку повинна бути спрямована на реалізацію обов'язку держави щодо гарантування прав людини. Таким чином, розслідування зазначеного виду злочинів повинно проводитись на належному рівні з метою якісної реалізації завдань кримінального провадження.

У цілому за три з половиною роки в Україні було зареєстровано 5774 кримінальні провадження за ст. 162 КК України. При цьому спостерігається тенденція до збільшення кількості таких злочинів. Якщо у 2014 році їх було виявлено 1037, то у 2015 – 1358, а у 2016 – 2012. До того ж аналіз статистичної інформації дає підстави для ствердження про те, що ефективність протидії злочинним порушенням недоторканності житла з боку органів досудового розслідування є недостатньою. Так, наприклад, у 2016 році з 2012 зареєстрованих кримінальних проваджень про підозру було повідомлено 764 особам, а до суду з обвинувальним актом спрямовано лише 685 справ. Тобто до відповідальності осіб було притягнуто лише у близько 34 % від загальної кількості виявлених кримінальних правопорушень. Наведені обставини свідчать про наявність певних труднощів у діяльності слідчих в даному напрямі, що вимагає розроблення окремої видової криміналістичної методики.

Слід зазначити, що загальні теоретичні питання методики розслідування злочинів були висвітлені наукових працях А. Ф. Волобуєва, О. Н. Колесніченка, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, В. Г. Лукашевича, І. Г. Маландина, М. В. Салтєвського, В. В. Тищенко, В. Ю. Шепітька та інших учених. Проте окрема видова методика розслідування порушень недоторканності житла залишилась поза увагою. Потребують подальшого розширення та деталізації й існуючі загальні рекомендації з розслідування злочинів проти особистих прав і свобод людини та громадянина. Отже, є об'єктивна потреба у розробленні зазначеної методики.

Вибірковий аналіз матеріалів слідчої та судової практики у кримінальних провадженнях за ст. 162 КК України дозволяє виділити найбільш типові прояви порушень недоторканності житла. До них, зокрема відносяться: незаконне проникнення до житла чи іншого володіння особи з корисливою метою, з хуліганських мотивів, з особистих мотивів (ревності, помста тощо); незаконне проведення (спроби проведення) процесуальних дій у житлі чи іншому володінні особи; незаконні дії з метою порушення прав громадян на проживання у житловому приміщенні.

Отже, з метою формування окремої криміналістичної методики розслідування злочину, передбаченого ст. 162 КК України, є потреба у розробленні криміналістичної характеристики таких посягань, до складу якої доцільно включити такі елементи, як типові способи та сліди злочину, особа злочинця та потерпілого, місце час і обстановка кримінального правопорушення. Також необхідно розглянути особливості початку кримінального провадження, надати рекомендації з організації та проведення розслідування на початковому і подальшому етапах у типових слідчих ситуаціях, визначити специфіку проведення окремих слідчих (розшукових) дій і залучення експертів.

Підсумовуючи викладене відзначимо, що на сьогодні існує нагальна потреба у формуванні та практичній реалізації криміналістичної методики розслідування злочинного порушення недоторканності житла. Вона викликана передусім значним поширенням таких кримінальних правопорушень, наявністю певних труднощів у діяльності органів правопорядку під час їх виявлення та розслідування та відсутністю розробленої системи науково-обґрунтованих методико-криміналістичних рекомендацій з цієї проблеми. Структура вказаної методики має включати криміналістичну характеристику злочину, рекомендації щодо дій слідчого на початку кримінального провадження, на початковому та подальшому етапах розслідування, тактичні особливості найбільш поширених слідчих дій і судових експертиз.

Одержано 07.10.2017